

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת ויצא תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקמ"ח

בסעודה שלישית

המקום מרחוק (כב-ד). ואם כן מהר המוריה עד חרן הוא מהלך י"ד יום. ומעתה כיון שיעקב קפצה לו הארץ, מבאר שבע עד חרן מהלך י"ז יום, ושוב בחזרה מחרן עד הר המוריה, מהלך י"ד יום, הרי שני דרכים אלו ביחד הם מהלך ל"א יום, והגיע יעקב לזה בקפיצת הארץ. והנה מהלך יום אחד הוא י"ב שעות, ואם כן מהלך ל"א יום הוא שע"ב שעות, וזה הלך בקפיצת הארץ. וזה נרמז בהכתוב, ויצא מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום, שמהלך של שע"ב שעות כמספר 'שבע', היה יציאתו מבאר שבע עד חרן, ומשם חזרה עד שנפגע בהר המוריה.

*

והנה ברש"י (כח-יז) הקשה, ואם תאמר כשעבר יעקב על בית המקדש, מדוע לא עכבו שם. ומשני איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו ע"כ. והנה לכאורה אכתי תקשה, דבשלמא אם היה יעקב הולך ברגליו, שפיר יש לומר שלא עכבוהו, כיון דאיהו לא יהיב ללביה, לא משנה ה' את בחירתו. אבל לפי המדרש שנעשה לו נס של קפיצת הארץ, איך עוד יסייעוהו מן השמים להגיע לחרן בזמן קצר, ולעבור על מקום שהתפללו בו אבותיו.

ונראה על פי מה שכתוב בתולדות יעקב יוסף (ריש פרשת שופטים) בשם מרן הבעל שם טוב ז"ע

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש וגו' (כח-י). בגמרא (חולין צא:א) כי מטא לחרן אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד ויפגע במקום [כאדם הפוגע בחברו שבא כנגדו. ודרשינן ליה נמי לשון תפלה כדכתיב (רות א-טו) אל תפגעני בין], כד צלי בעי למיהדר, אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד בא השמש ע"כ. ומבואר מזה דהיה לו קפיצת הארץ לחזור מחרן להר המוריה. אמנם במדרש רבה (בפרשתנו ט-ט) וילך חרנה, רבנן אמרי בן יומו ע"כ. והיינו שביום שיצא מבאר שבע בא לחרן ע"כ. ומבואר ברמב"ן (כח-יז) דיתכן שכולם מודים זה לזה, ובכל הליכותיו קפצה לו, בלכתו מבאר שבע לחרן, וברצותו לשוב להר המוריה, ובצאתו משם לחרן ע"ש.

וליצא מידי דלא רמיזי באורייתא, דמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) גבי אליעזר ששלחו אברהם לחרן, דמקריית ארבע עד חרן מהלך שבעה עשר יום ע"ש. וכן כתוב בחזקוני (ריש פרשתנו) דבאר שבע מקום קרוב לחרון היה, ועד חרן מהלך שבעה עשר יום ע"ש. והנה מבאר שבע עד הר המוריה מהלך שלשה ימים, כמו שמצינו אצל העקידה שנצטוו עליה אברהם בהיותו בבאר שבע (רמב"ן כג-ב), וביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את

(יהושע י"ב). בקש יהושע לשתק את החמה, אמר לו שמש בגבעון דום, לא אמר עמוד אלא דום, למה אמר לו דום, שכל זמן שהוא מקלס יש בו כח להלך, דמם עמד וכו'. אמר לו וכיון שאני שותק מי יאמר קלוסו של הקב"ה, אמר לו דום אתה ואני אומר שירה בעבורך, שנאמר אז ידבר יהושע לה', ואין אז אלא שירה שנאמר (שמות טו-א) אז ישיר ע"ב.

והנה השמש מחלקת את שירתה לה' לי"ב שעות היום, אמנם כעת ששקעה חמה שלא בעונתה ב' שעות קודם הלילה (ב"ר סח-יב), אם כן נצרכה השמש לרוץ במהירות גדולה, והשירה שהיא אומרת בשתי שעות, צמצמה לאמרה אותה בשעה מועטת, וריבוי שירה כזה בשעה חדא לא היתה מעולם. והנה יעקב מכוון נגד השמש, כמבואר במדרש (שם) כי בא השמש, שמע קולן של מלאכי השרת אומרים (על יעקב) בא השמש בא השמש, אתא שמשא, ובשעה שאמר יוסף (בראשית לז-יט) והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, אמר יעקב מי גילה לו ששמי שמש וכו' ע"ש. ולכן באותה שעה שנתעורר השמש לרוץ לשקוע, והרבנות בשירה יתירה בדרכה, נתעורר גם יעקב אבינו להודות ולהלל, ותיקן אז תפלת ערבית. [או יש לומר דכיון דנחסרה אז מהעולם שתי שעות של שירת השמש בשביל יעקב, על כן השלימה יעקב במה שתיקן אז תפלת ערבית, ועל דרך שעשה יהושע כאשר אמר שמש בגבעון דום]. וזהו שאמר הכתוב ויפגע במקום, שהתפלל אז תפלת ערבית, כי בא השמש, ששקעה חמה שלא בעונתה, וזה גרם ליעקב שיתפלל אז וכנ"ל.

*

וביד דוד (בפרשתנו) הקשה על הא דאמרו שיעקב תיקן אז תפלת ערבית, דהא מבואר בגמרא (ברכות כט:) דהמהלך במקום גדודי חיות ולסטים מתפלל תפלה קצרה. [ומבואר בתוס' (שם ג. ד"ה הייה) דההולך בדרך והוא טרוד קצת מתפלל תפלת הבינונו. ואם לא יכול לכיון גם זה, אז מתפלל תפלה קצרה, הושע ה' את עמך וכו' (שם כה:). ואמרו (שם ל.) דהבינונו הוי תפלה גמורה, דכי מטי לביתיה לא בעי למיהדר

לבאר הכתוב (תהלים קמה-יט) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, דקשה אם כבר עשה רצון יראיו מה צריך עוד לשמוע שועתם להושיעם, ועל כל פנים איפכא הוה ליה למימר ששומע שועתם ורצון יראיו יעשה. וביאר כי מצינו מדתו יתברך ששומע לכל הקוראים אותו או לטובה או לרעה ח"ו, כמאמר חז"ל גנבא אמחתרתא רחמנא קריא (ברכות סג.). וכי תימא אם כן מה הפרש יש בין צדיק לרשע. וביאר כי יש הפרש גדול ביניהם, כי הגנב נשמע תפלתו שיוכל לגנוב, ואחר כך כשנתפס על גניבתו וחוזר וקורא לו יתברך, שוב לא נענה מאחר שבחר בזה. מה שאין כן הצדיק המתפלל על איזה דבר, גם שיודע ה' שאין זה לטובתו, מכל מקום ה' עושה מבוקשתו. וזהו שאמר רצון יראיו יעשה, ואחר כך כשרואה שאין זה טובתו חוזר וקורא אל ה', ואז ברחמי יתברך שועתם ישמע ויושיעם מכל מקום ודפ"ח.

ודבר זה לימד לנו הכתוב אצל יעקב, שרצה ללכת מבאר שבע לחרן, אם כי גלוי לפני המקום שיעקב יתחרט על הליכתו וירצה לחזור להר המוריה, מכל מקום בעת יציאתו מבאר שבע הוא רוצה להגיע לחרן, על כן רצון יראיו יעשה, והגיע בו ביומו לחרן, ושוב כאשר יהיב דעתיה למיהדר, שוב את שועתם ישמע ויושיעם, הביאו חזרה בקפיצת הארץ להר המוריה.

*

והנה אמרו (ברכות כו:) שיעקב תיקן אז תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום, ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיה ז-ז) ואתה אל תתפלל בעד העם וגו' ואל תפגע בי ע"כ. ויש להבין למה נתעורר יעקב לתקן כעת תפלה חדשה. ונראה דאיתא במדרש (תנחומא אחרי ט) כתיב (מלאכי א-יא) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים (מלאכי א-יא), משעה שהשמש זורח עד שעה שהוא שוקע אין קלוסו של הקב"ה פוסק מפיו, שנאמר ממזרח שמש ועד מבואו. וכן את מוצא בשעה שעמד יהושע ועשה מלחמה בגבעון, מה כתיב שם, אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמורי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וגו'

שמזה מתעורר אתערותא דלעילא. והרי מצינו דבשעה שברא ה' עולמו, עמדו עשב השדה על פתח הקרקע מיום השלישי עד יום השישי, וכמו שנאמר (בראשית ב-ה) וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ומה טעם לא המטיר, כי אדם אין לעבוד את האדמה, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים (חולין ס:). ואם כן יש לומר דמי שתורתו אומנתו, פועל זאת בתורתו, כי התורה היא שעשועה של הקב"ה, וקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא. וכאשר האדם שמח אז נותן בחפץ לב למי שמשעשע אותו גם בלי בקשה, וכמו כן כביכול מוריד ה' השפע למי שתורתו אומנתו בלי אתערותא דלתתא על ידי התפלה.

אך יש עוד ענין בהתפלה, כי הבלי עולם הזה מטרידין את האדם, שלא ידבק עצמו בקונו ובמצותיו, ולהכיר שיש בורא עולם המנהיג הכל, ולאהוב אותו ולעבדו בכל לבבו, ולקיים מצות ה' ובו תדבק (דברים י-ב). אך אותה שעה שעומד לפני קונו בתפלה, ומתבונן בעוצם גדולתו אשר אין לה חקר, ומכיר שכל חיותו הוא ממנו, והוא מספק לו כל צרכיו. וכל מה שהוא צריך לחיותו הכל הוא מידו המלאה, אז בשעה זו מתחזק אהבתו אליו ית"ש, ויראתו מפחד הדר גאונו, ומתדבק ומתקשר עם קונו כפי מדריגתו. וזהו שקורין לה בשם 'תפלה', מלשון נפתולי אלקים נתפלתי (בראשית ל-ח), שהוא מלשון חיבור ודביקות, שבתפלתו מה' על צרכיו הוא נעשה דבוק לבוראו.

ואמרו חז"ל (ברכות כא.) ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ופירש הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בבית יעקב בפרשתנו) שאין הכוונה שישב כל היום בבית המדרש ולהתפלל, אלא ירגיל עצמו לבקש מה' במשך כל היום, בכל דבר שמזדמן לו לעשות שיצליח במה שעושה. וכאשר מרים הטלפון לקרוא לחבירו לצורך מסחר או דבר אחר, יבקש מתחלה תפלה קצרה שיצליח בה ע"כ. והיינו שעל ידי זה יהא דבוק תמיד עם קונו.

לצלויי, ובתפלה קצרה בעי למיהדר לצלויי ע"ש]. ומעתה יעקב אבינו שהיה במקום גדודי חיות ולסטים, ויקח מאבני המקום, שעשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות (ב"ר סח-יא), וגם היה מתירא מפני הלסטים שהרי ברח מעשו, אם כן יש לומר שלא התפלל אלא תפלה קצרה בלבד, ודון מיניה לתקן רק תפלה קצרה בכל לילה, אבל הבו דלא לוסיף עלה תפלת י"ח ברכות.

וכתב דבאמת יש הכרח שהתפלל אז יעקב י"ח ברכות כהוגן, דהא קיבל הברכות בליל פסח (פרקי דרבי אליעזר לב), ומיד ברח מבית אביו, והיה לו קפיצת הארץ, נמצא שהגיע לשם ביום ראשון של פסח, וממילא כשבא השמש היה מוצאי יום טוב. ואמרינן (שם כט.) דכל השנה כולה מתפלל הבינונו חוץ ממוצאי שבת ומוצאי יום טוב, מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת ע"ש. ואם כן מוכרח שהתפלל אז תפלת ערבית בי"ח ברכות ודפח"ח.

ויש לומר עוד, דהנה המפרשים ביארו הא דתיקן יעקב תפלת ערבית כעת, דאיתא בגמרא (שבת יא.) דתורתו אומנתו כרבי שמעון בן יוחאי וחביריו, מפסיקין לקריאת שמע, ואין מפסיקין לתפלה ע"כ. ולכן יעקב שעד עתה היה תורתו אומנתו בבית המדרש של שם ועבר, עד שאמרו חז"ל (ב"ר סח-יא) וישכב במקום ההוא (כח-יא), לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה ע"כ. על כן לא הפסיק מתורתו רק לקריאת שמע ולא לתפלה. אבל כעת שהפסיק מתורתו ללכת בדרך, התעסק בתפלה, ותיקן תפלת ערבית ע"כ. אך עצם הדבר יש להבין, דבשלמא אי תפלה דרבנן, שפיר מובן שמפסיקין לקריאת שמע דאורייתא ולא לתפלה דרבנן. אבל לדעת הרמב"ם (ה' תפלה ג-א) שסובר שחובת תפלה היא מן התורה, למה לא יפסיקו גם לתפלה.

ונראה כי ענין התפלה לה' בכל יום, יש בה שתי ענינים, חדא, כי השפע שבאה מן השמים לארץ, אינה באה רק על ידי אתערותא דלתתא,

לפניו מאורעות כאלו, וצריך חיזוק ועידוד תמידי שלא יתמוטט כולו. אמנם המאמין האמיתי לא מתפעל מזה כלל, והמקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, שמכיר שהוא מושגח בכל רגע מאב הרחמן, הוא לא נעשה שבור ממצבו, ומקבל הכל באהבה.

יודיע הסיפור אשר פעם שאל תלמיד אחד לרבו הרה"ק רבי דובער ממעזריטש זי"ע, לבאר לו מאמרם (ברכות נד.) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, וביארו (שם ס:) לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה ע"ש. דאיך יתכן שיקבל בשמחה הפסד ממון רב כמו מי שמרויח אוצר רב. ואמר לו שילך לשאול זאת את תלמידו הרה"ק רבי זושא זי"ע. והשיב לו, שתמוה לו מאד ששלח לשאול דבר זה ממנו, הלא מעולם לא אירע לי שום דבר רע שאצטרך לברך עליו, ואיך אדע לבאר כיצד מקבלין את הרע בשמחה ע"כ. ובודאי שבמדריגה כזו היה יעקב אבינו, וקיבל הכל בשמחה, ולא היה אצלו שום חילוק אם יושב בבית המדרש או בבית לבן, אם זהו רצון ה', הוא שמח לקיים מאמרו.

והנה מבואר ברש"י (ויקרא א-א), ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, ובין ענין לענין ע"ש. וכמו כן הוא בחיי אדם שעובר עליו מצבים שונים, הוא צריך זמן להתבונן בין פרשה לפרשה, לקבל עידוד וחיזוק שיוכל להמשיך. וזהו בדרך כלל בכל יום בעת תפלתו, ומכל שכן בשבתות ומועדי קודש, שבו נשמתו נתעלה, ומתחזק בעבודתו ומצבו. לא כן פרשת ויצא, פרשתו של יעקב בעת עברו עליו ימיו היותר קשים מכל ימי חייו, בהם לא נמצא שום הפסקה, כי לא הרגיש בשום רע, שיצטרך להתבונן בין פרשה לפרשה לקבל חיזוק ועידוד, אלא גם בהיותו בורח מעשו אחיו לבית לבן, היה מקבל הכל בשמחה, מגודל אמונתו בה', דכל מה דעביד לטב עביד.

ומעתה יש לומר דזהו רק בבני אדם בכלליות, אבל אלו שתורתן אומנתן כרבי שמעון, שאין מסיחין רגע אחת מתורת ה', אשר אורייתא וקוב"ה אחד, והוא וחכמתו אחד, אין דביקות גדולה יותר לה' מזה, וזוכה בקדושת תורתו להיות דבוק בקונו הרבה יותר מאחרים בתפלתם, ולדוגמתם אין מן הצורך להפסיק מתורתם לתפלה.

והנה הזוכה להתפלל בדביקות, מתעצם כל מחשבתו בה' בעת תפלתו, וכדאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן צח-א) שחסידים ואנשי מעשה היו מגיעים בעת התפלה להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ע"ש. ואין הם מתפללים תפלה קצרה בדרך מפני הטירדה, מפני שכאשר הם עומדים להתפלל הם מתעצמים בדביקות נפלאה, עד שלא מרגישים כלל מה שמסתובב לפניהם, ואין הם טרודים משום דבר. ומכל שכן בקדוש אלקי, יעקב אבינו, שהקב"ה קראו אל-ל, הוא לא נטרד כלל בעת תפלתו שיצטרך להתפלל תפלה קצרה, ושפיר התפלל אז תפלה שלימה. ולכן נאמר ביעקב על תפלתו לשון פגיעה, ויפגע במקום, שכאשר עמד להתפלל, נתעלה מגשמיותו, ופגע את ה' בדביקותו, ולא נטרד גם בהיותו במקום גדודי חיות, ושפיר תיקן אז תפלת ערבית, תפלה שלימה עם י"ח ברכותיה.

*

והנה סדרה זו סתומה, ואין לה שום הפסק של פרשה בכל הסדרה, ובבעל הטורים כתוב, לפי שיצא בסתר וברח בהחבא ע"ש. ויש לומר עוד, כי הנה שנים אלו של יעקב אבינו המבוארים בפרשה זו, הם ימיו היותר קשים בימי חייו, לעזוב את בית אביו ובית רבו, ולהפסיק מתורתו להיות רועה צאן, ולא עוד אלא בבית לבן הארמי, וזה נמשך לו עשרים שנה רצופות. ובדרך כלל לב האדם נשבר כאשר מזדמנים

הגליון הזה נתגדב על ידי

<p>מוה"ר ר' יושע איצקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' אהרן צבי עלנבויגן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי נכדתו למול טוב</p>	<p>לע"נ הרה"ר יצחק שלום ע"ה ב"ר משה גי"ו נפטר י"ז כסלו תשס"ב לפ"ק תנצבה נתגדב ע"י בנו מוה"ר ר' אשר אנשיל בינעט הי"ו</p>
---	--	---